Людина в умовах воєнного часу

Леся Юрчишин

Заняття навчає використанню різних видів джерел з метою розглянути життя та настрої киян на початку окупації, сформувати необхідність розпізнавати й регулювати свої емоції та емоції інших людей, проектувати вплив емоцій на наші думки та вчинки.

Мета:
завдяки використанню різних видів джерел розглянути життя та настрої киян на початку окупації, сформувати необхідність розпізнавати й регулювати свої емоції та емоції інших людей, проектувати вплив емоцій на наші думки та вчинки, розвивати здатність до емпатії та критичне мислення, сприяти розвитку емоційного інтелекту учнів.

Очікувані результати:
після цього заняття учні зможуть:
• розповідати про життя та настрої пересічних киян під час окупації (ставлення до німців, євреїв, військовополонених тощо);
• розпізнавати свої емоції та емоції інших людей;
• пояснювати, яким чином емоції впливають на наші думки та вчинки;
• визначати чинники, які можуть впливати на зміну наших емоцій/думок/вчинків;
• називати різні групи емоцій і складові шкали цінностей;
• розуміти й оцінювати різні види джерел, покращити навички роботи з писемними та фотоджерелами;
• підвищити рівень розвитку емоційного інтелекту.

Тривалість: 45-90 хвилин.

Формат: практичне завдання.

Необхідні матеріали:
роздруковані уривки з текстом, проектор та/або роздруковані фотографії, комп’ютер із виходом до мережі інтернет, дошка або заздалегідь роздруковані назви різних емоцій і цінностей (додаток 5).

План заходу

Крок 1. Робота з уривком з роману Анатолія Кузнецова "Бабин Яр"

Запропонуйте учням прочитати уривок із роману Анатолія Кузнецова "Бабин Яр" (додаток 1). Під час обговорення виходимо на усвідомлення поняття "загальнолюдські цінності", "право на життя".

Примітка. Можна дати учням завдання на випередження: самостійно прочитати уривки з роману Анатолія Кузнецова "Бабин Яр" до уроку.

Запитання до учнів:

- Чому вивозили євреїв? Якою подією населення Києва пояснювало таке рішення німецького командування?
- Чому дідусь Анатолія зрадів майбутньому вивезенню євреїв? Знайдіть у тексті слова, які б максимально точно вказували на його аргументацію.
- Що саме із думок Анатолія вам здається найважливішим? Як він ставиться до євреїв і чому?
- Як реагували інші кияни на інформацію про масове переселення євреїв? Знайдіть підтвердження своїх думок у тексті.
- Що трапилось із хлопчиком, який вибрався з Бабиного Яру і прибіг до городного господарства?
- Чим можна пояснити таку реакцію німецького солдата: "...Они подошли к телеге, сели на нее с двух сторон, и солдат даже сдвинул сено, чтобы мальчишке было удобнее"?
- Чи змінив дідусь своє ставлення до євреїв після звуків пострілів? Як думаєте, чому?
- Що, на вашу думку, означає поняття "загальнолюдські цінності"?

Крок 2. Робота в групах. Варіант 1

Об’єднайте учнів у групи / пари. Для подальшої роботи вчитель може вибрати за основу будь-який варіант (Крок 2 або 3) або поєднати роботу з двома варіантами.

Варіант 1. Для роботи скористайтеся додатком 2 (фото військовополонених). Працюйте з фотографіями без підписів!

Обговоріть з учнями запитання з блоку № 1.

Під час обговорення починайте будувати "дерево емоцій", записуючи на дошці думки учнів або використовуючи заготовки назв емоцій.

Після першого обговорення покажіть підписи до фотографій або дайте посилання учням на віртуальну виставку, щоб вони самостійно знайшли там ці фотографії. Потім продовжуйте обговорення за запитаннями - використайте блок запитань № 2.

Продовжуйте будувати "дерево емоцій", записуючи на дошці думки учнів або використовуючи заготовки назв емоцій. У процесі можна вийти на обговорення різних пропагандистських методів маніпулювання масовою свідомістю. Класичний приклад – фото у додатку 3.

Блок запитань № 1.

Запитання для учнів:

- Хто зображений на фото?
- Чи можна визначити, коли саме та у якій країні зроблено фотографію?
- Як ви вважаєте, що роблять люди, зображені на фото? Що тут відбувається? Чому ви так думаєте?
- Чи можна визначити громадянство цих осіб? Як саме?
- Які емоції можуть відчувати люди, зображені на фотографії? Спробуйте їх назвати.

Блок запитань № 2.

Друга частина запитань до учнів:

- Чи змінилось ваше ставлення до людей, зображених на фото? Якщо – так, то чому?
- Яким чином інформація / брак інформації / певним чином подана інформація впливають на наші відчуття та ставлення до людей на фото?
- Як ви вважаєте, яким могло бути ставлення місцевого населення до різних категорій людей, зображених на фото?
- Як ви оцінюєте поведінку дідуся Анатолія? Що на вашу думку, вплинуло на неї найбільше?
- Яким би було ваше ставлення до описаних подій, якби ви опинились на місці Анатолія?

Крок 3. Робота в групах. Варіант 2

Об’єднайте учнів у групи / пари. Для подальшої роботи вчитель може вибрати за основу будь-який варіант (Крок 2 або 3) або поєднати роботу з двома варіантами.

Варіант 2. Для роботи скористайтеся додатком 4. Працюйте з фотографіями без підписів!

Обговоріть з учнями запитання з блоку № 1.

Під час обговорення починайте будувати "дерево емоцій", записуючи на дошці думки учнів або використовуючи заготовки назв емоцій.

Після першого обговорення покажіть підписи до фотографій або дайте посилання учням на віртуальну виставку, щоб вони самостійно знайшли там ці фотографії. Потім продовжуйте обговорення за запитаннями - використайте блок запитань № 2.

Продовжуйте будувати "дерево емоцій", записуючи на дошці думки учнів або використовуючи заготовки назв емоцій. У процесі можна вийти на обговорення різних пропагандистських методів маніпулювання масовою свідомістю. Класичний приклад – фото у додатку 3.

Блок запитань № 1.

Запитання для учнів:

- Хто зображений на фото?
- Опишіть види роботи, яку виконують (якщо є).
- Чи можна ідентифікувати належність осіб до певної держави / соціального прошарку? Завдяки чому?
- Які емоції можуть відчувати люди, зображені на фотографії? Чому ви так вважаєте? Спробуйте назвати емоції.

Блок запитань № 2.

Друга частина запитань до учнів:

- Чи змінилось ваше ставлення до людей, зображених на фото? Якщо так, то чому?
- Яким чином «інформація / брак інформації / певним чином подана інформація» впливають на наші відчуття та ставлення до людей на фото?
- Як ви вважаєте, яким могло бути ставлення місцевого населення до різних категорій людей, зображених на фото?
- Як ви оцінюєте поведінку дідуся Анатолія? Що на вашу думку, вплинуло на неї найбільше?

- Яким би було ваше ставлення до описаних подій, якби ви опинились на місці Анатолія?

Крок 4. Ми та наші емоції

Запропонуйте учням згадати будь-яку зі своїх життєвих / екстремальних ситуацій, де їм було складно прийняти рішення і доводилось швидко діяти. Наприклад: побачили загоряння; людину, яка впала; дитину на вулиці без супроводу дорослих; вчитель вийшов під час контрольної роботи; однокласники вітають друга, про день народження якого ви забули; однокласники вітають із днем народження друга, з яким ви напередодні посварились, тощо.

Обговоріть з учнями, якими емоціями вони керувались, коли знаходили / не знаходили вирішення ситуації? Що вони відчували?

Продовжуйте будувати "дерево емоцій", записуючи на дошці думки учнів або використовуючи заготовки назв емоцій. Базові емоції – гнів, сум, страх, радість.

Крок 5. Шкала цінностей

Підсумовуючи попередній крок, скажіть учням, що у складних ситуаціях люди найчастіше діють під впливом певних емоцій. Щоб не діяти імпульсивно, потрібно спиратись на певні цінності. Запропонуйте учням спільно побудувати шкалу цінностей (записати на дошці та в учнівських зошитах). Наприклад: життя, здоров’я, кохання, батьківські почуття, дружба, патріотизм.

Дайте учням завдання проранжувати записані цінності залежно від різних суспільних ролей:

- член/голова сім’ї;
- військовослужбовець під час виконання завдання;
- людина, друг якої потрапив у складну життєву ситуацію...

Після того, обговоріть з ними, у яких ситуаціях ранжування цінностей може змінитися? Які емоції це може викликати?

Крок 6. Підсумкова рефлексія

Попросіть учнів висловлюватися по черзі ("Мікрофон" або інший метод) і обговорити такі запитання.

Запитання для учнів:

- Що нового ви дізналися на сьогоднішньому уроці?
- Про що ви дізналися сьогодні на уроці?
- Що найбільш вразило вас на уроці / змусило задуматись?
- Чому важливо уміти розпізнавати свої емоції та емоції оточення?

Додаток 1

УРИВКИ З РОМАНУ АНАТОЛІЯ КУЗНЕЦОВА "БАБИН ЯР"

Текст мовою оригіналу.

Посилання на файл:
dodatok-1-roman-kuznetsov.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Анатолія Кузнецов, "Бабин Яр")

Додаток 2

ФОТО. ДОЛЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Фото також доступні за прямими посиланнями на віртуальну виставку:

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,7,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,24,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,29,0,0:node3,135

Посилання на файл:
dodatok-2-poloneni.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

Додаток 3

ФОТОГРАФІЯ ТА МАНІПУЛЮВАННЯ НЕЮ

Посилання на зображення/фото:
dodatok-manipulations.jpg

(Джерело: https://regionalpost.com/how-the-media-can-manipulate-our-viewpoint/)

Додаток 4

ФОТО. ОКУПАЦІЯ КИЄВА

Фото також доступні за прямими посиланнями на віртуальну виставку:

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,6,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,20,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,21,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,9,0,0:node3,135

http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:O,collages,11,0,0:node3,135

Посилання на файл:
dodatok-4-okupacia.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії")

Додаток 5

ОСНОВНІ ГРУПИ ЕМОЦІЙ

Посилання на файл:
dodatok-5-emociji.pdf

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: За працею Деніела Гоулмана "Емоційний інтелект")

Додаток 1

УРИВКИ З РОМАНУ АНАТОЛІЯ КУЗНЕЦОВА «БАБИН ЯР»

Дед по какому-то делу пошел было на улицу, но почти тотчас затопотал ногами по крыльцу и ввалился в комнату:
– Поздравляю вас! Ну!.. Завтра в Киеве ни одного жида больше не будет. Видно, правду говорят, что это они Крещатик сожгли. Слава тебе. Господи! Хватит, разжирели на нашей крови, заразы. Пусть теперь едут в свою Палестину, хоть немцы с ними справятся. Вывозят их! Приказ висит.
Мы стремглав побежали все на улицу. На заборе была наклеена серая афишка на плохой оберточной бумаге, без заглавия и без подписи:

Все жиды города Киева и его окрестностей должны явиться в понедельник 29 сентября 1941 года к 8 часам утра на угол Мельниковской и Дохтуровской (возле кладбищ). Взять с собой документы, деньги, ценные вещи, а также теплую одежду, белье и проч.
Кто из жидов не выполнит этого распоряжения и будет найден в другом месте, будет расстрелян. Кто из граждан проникнет в оставленные жидами квартиры и присвоит себе вещи, будет расстрелян.
(Центральный государственный архив Октябрьской революции, Москва. Фонд 7021, опись 65, единица хранения 5.)

Ниже следовал этот же текст на украинском языке, еще ниже, мелким петитом, на немецком, так что афишка получилась трехэтажная.
Я перечитал ее два раза, и почему-то холодок прошел по коже. Уж очень жестоко, с какой-то холодной ненавистью написано. Да еще день был холодный, ветренный, на улице пустынно. Я не пошел в дом, а взволнованный, сам не зная почему, побрел к базару.
Через три двора от нас – большой двор коллективного огородного хозяйства. Там одна к одной лепились мазанки, сарайчики, коровники, и там жило и работало много евреев, *убогие, темные, такие уж жалкие...* Я заглянул – у них во дворе стояла тихая паника, они метались из халупки в халупку, таскали вещи.
Афишки висели и в других местах. Я останавливался, перечитывал, все равно чего-то не понимая.
Во-первых, если евреев решили вывезти, действительно, в отместку за Крещатик, то при чем здесь все? Может, взрывали какие-нибудь десять человек, а остальные за что должны страдать? Правда, понять можно: немцы не могут выявить поджигателей, и тогда они решили просто вывезти всех. Жестоко, но верно?
Во-вторых, улиц Мельниковской и Дохтуровской в Киеве нет, но есть улицы Мельникова и Дегтяревская, – приказ явно сочиняли сами немцы и с плохими переводчиками. Эти улицы действительно возле русского и еврейского кладбищ на Лукьяновке, а поблизости – товарная станция Лукьяновка. Значит, их повезут? *Но куда? Неужели в Палестину, как предполагает дед?*

Но опять это жестоко: выгонять силой тысячи людей из родных мест, везти туда, где у них ни кола, ни двора, а сколько их заболеет и умрет в дороге! И все из-за того, что несколько из них оказались поджигателями?

Это значит, что и Шурка Маца поедет? Но его мать – русская, и она с отцом разошлась, и Шурка давно не знает своего отца, как и я. Значит, Шурку повезут одного? Мать останется, а он поедет? Мне стало жалко его, жалко навсегда с ним расставаться.

И вдруг – неожиданно для самого себя, прямо как-то стихийно – я подумал словами деда, даже с его интонацией и злобой: «А! Ну и что? Вот пусть и едут в свою Палестину. Хватит, разжирели! Здесь Украина, а они, видите ли, расплодились, расселись, как клопы. И Шурка Маца – тоже жид пархатый, хитрый, вредный, сколько книг у меня зажилил! Пусть уезжают, без них будет лучше, дед мой умный, дед прав».

Так размышляя, я дошел до Куреневского отделения милиции, где когда-то служил мой батя. Теперь здесь была полиция. В окне они выставили портрет Гитлера. Гитлер смотрел строго, почти зловеще, он был в разукрашенном картузе. И картуз этот был надвинут на самые глаза.

Конечно, я не мог пропустить такое невероятное зрелище, как вывоз евреев из Киева. Дождавшись рассвета, я выскочил на улицу.

Они выходили еще затемно, чтобы оказаться пораньше у поезда и занять места. С ревущими детьми, со стариками и больными, плача и переругиваясь, выползло на улицу еврейское население огородного колхоза. Перехваченные веревками узлы, ободранные фанерные чемоданы, заплатанные кошелки, ящички с плотницкими инструментами... Старухи несли, перекинув через шею, как гигантские ожерелья, венки луку – запас провизии на дорогу...

Понимаете, когда всё нормально, всевозможные калеки, больные, старики сидят дома, и их не видно. Но здесь должны были выйти все – и они вышли.

Меня потрясло, как много на свете больных и несчастных людей.

Кроме того, еще одно обстоятельство. Здоровых мужчин мобилизовали в армию, остались одни инвалиды. Кто мог эвакуироваться, у кого были деньги, кто мог уехать с предприятием или используя блат, те уезжали.

[Один куреневский продавец по фамилии Клоцман сумел уехать вместе с семьей, уже когда Киев был окружен. Не знаю, правда ли, но говорят он заплатил баснословные деньги каким-то летчикам, и те погрузили его с вещами в самолет. (И после войны он явился на Куреневку живой и здоровый).]

А осталась в городе самая настоящая шолом-алейхемовская беднота, и вот она выползла на улицы.

«Да зачем же это? – подумал я, *сразу начисто забыв свой вчерашний антисемитизм.* – Нет, это жестоко, несправедливо, и очень жалко Шурку Мацу; зачем это вдруг его выгоняют, как собаку?! *Пусть он книжки зажиливал, так это потому, что он забывчивый, а я сам – сколько раз его несправедливо лупил?».*

В судорожном возбуждении я шнырял от кучки к кучке, прислушивался к разговорам, и чем ближе к Подолу, тем больше людей становилось на улицах. В воротах и подъездах стояли жители, смотрели, вздыхали, *посмеивались или кричали евреям ругательства. Одна злобная старуха в грязном платке вдруг выбежала на мостовую, вырвала у старухи-еврейки чемодан и побежала во двор.*

Еврейка закричала, но в воротах ей заступили дорогу здоровенные усатые мужики. Она рыдала, проклинала, жаловалась, но никто за нее не заступился, и толпа шла мимо, наклоняя головы. Я заглянул в щелку и увидел, что во дворе лежит уже целая куча отнятых вещей.

Краем уха услышал разговоры, что где-то тут извозчик, специально нанятый, вез багаж нескольких семей. Он хлестнул коня и погнал в переулок – и его не догнали.

По Глубочице поднималась на Лукьяновку сплошная толпа, море голов, шел еврейский Подол. О, этот Подол!... [Этот самый вопиющий район Киева можно было узнать по одному тяжкому воздуху – смеси гнили, дешевого жира и сохнущего белья. Здесь испокон веков жила еврейская нищета, голь перекатная: сапожники, портные, угольщики, жестянщики, грузчики, шорники, спекулянты, воры... Дворы без зелени, зловонные мусорные ямы, покосившиеся сараи, полные огромных жирных крыс, уборные с выгребами и роями мух, пыльные и грязные улички, разваливающиеся дома и сырые подвалы – таким был этот галдящий, плодючий и разнесчастный Подол.]

От шума и галдения у меня голова лопалась. Сплошь разговоры: куда повезут, как повезут?

В одной кучке только и слышалось: «Гетто, гетто!». Подошла взволнованная немолодая женщина, вмешалась: «Люди добрые, это смерть!». Старухи заплакали, как запели. Разнесся слух, что где-то тут прошли караимы (я первый раз слышал это слово, оказывается, это такая маленькая семитская народность) – древние старики шли в хламидах до пят, они всю ночь провели в своей караимской синагоге, вышли и проповедовали: «Дети, мы идем на смерть, приготовьтесь. Примем ее мужественно, как принимал Христос».

Кто-то возмущался: как можно так сеять панику! Но уже было известно, что какая-то женщина отравила своих детей и отравилась сама, чтобы не идти. У Оперного театра из окна выбросилась девушка, лежит, накрытая простыней, и никто ее не убирает.

Вдруг все заволновались, заговорили, что впереди, на улице Мельникова, стоит оцепление, туда впускают, а обратно нет.

Тут я испугался. Я устал, у меня гудела голова от всего этого, и я испугался, что не выберусь обратно и меня увезут. Стал проталкиваться против толпы, выбрался, потом долго шел по опустевшим улицам – по ним почти бегом спешили редкие опоздавшие, *из ворот им свистели и улюлюкали вдогонку.*

Придя домой, увидел деда. Он стоял на середине двора, напряженно прислушиваясь к какой-то стрельбе, поднял палец.

– А ты знаешь, – сказал он потрясенно, – ведь их не вывозят. Их стреляют.

И тут до меня дошло.

Из Бабьего Яра неслись отчетливые, размеренные выстрелы из пулемета: та-та-та, та-та...

Тихая, спокойная, размеренная стрельба, как на учениях. Наш Бабий Яр лежит между Куреневкой и Лукьяновкой, чтобы попасть на кладбища, стоит только перейти его. Их, оказывается, гнали оттуда, с Лукьяновки, в этот наш овраг.

Дед выглядел озадаченным и испуганным.

– Может, это стрельбище? – предположил я.

– Какое стрельбище! – жалобно закричал дед. – Вся Куреневка уже говорит, на деревья лазили – видели. Виктор Македон прибежал – жену-еврейку провожал, едва спасся, Матерь Божья, Царица Небесная, что же это, да зачем же это их?
Мы пошли в дом, но сидеть там было невозможно. Стрельба, стрельба.
Дед пошел к Македону узнавать, там сидело много народу, и этот парень (он женился перед самой войной) рассказывал, что там смотрят паспорта и бросают их в костер, а он закричал: «Я русский!», тогда от него жену оторвали и повели в Яр, а его полицейский выгнал...
На дворе было холодно, все так же дул пронзительный ветер, как и вчера.
Я все выбегал, прислушивался. Бабка вынесла мне пальто и шапку, слушала сама, заламывала руки, бормоча: «Боже, и бабы там, и деточки маленькие...». Мне показалось, что она плачет. Обернулся – она крестилась, стоя лицом к Бабьему Яру:
– Оченаш, жои си... на небеси...
На ночь стрельба прекратилась, но утром поднялась снова. По Куреневке говорили, что за первый день расстреляно тридцать тысяч человек, остальные сидят и ждут очереди.
Бабка пришла от соседей с новостью. Во двор огородного хозяйства прибежал четырнадцатилетний мальчик, сын конюха колхоза, рассказывает ужасы: что там всех раздевают, ставят над рвами по нескольку человек в затылок, чтобы одной пулей убивать многих; положат штабель убитых, присыпают, потом снова кладут, а много недобитых, так что земля шевелится, и некоторые выползают, *их бьют по голове и, снова запихивают в землю. А его не заметили,* он выполз и прибежал.
– Его надо спрятать! – сказала мама. – В окоп.
– Сынок, – воскликнула бабка, – беги скоренько, покличь его, накормим да сховаем.
Я поспешил в огородное хозяйство.
Но было уже поздно. У ворот стояла телега, запряженная понурым коньком, на ней сидел немецкий солдат с кнутом. Другой солдат, с ружьем под мышкой, вел из ворот бледного мальчишку. Собственно, он даже не вел, а они как-то вышли рядом.
Они подошли к телеге, сели на нее с двух сторон, и солдат даже сдвинул сено, чтобы мальчишке было удобнее. Он положил ружье в сено, а мальчишка лег боком, опершись на локоть. Его большие карие глаза спокойно и безразлично скользнули по мне.
Солдат взмахнул кнутом, чмокнул, и телега тронулась – так просто и буднично, словно они поехали на луг косить сено.
Бабы во дворе громко спорили, я подошел и послушал. Одни возмущались, другие возражали:
– Она правильно сделала. Всех их подушить. Это им за Крещатик!
В колхозе жила одинокая женщина-русская, работала скотницей. Мальчишка из Яра прибежал в свою квартиру. Она его увидела, разохалась, выслушала его повесть, поставила на стол кувшин с молоком, велела сидеть тихо, не выходить, чтобы никто не увидел, затем пошла в полицию – и заявила. Да еще, вернувшись, постерегла, пока не приехала подвода с немцами.

Додаток 2

Фото

(Доля військовополонених)

Колони полонених бійців Червоної армії поблизу Києва. 1941 р.
ЦДКФФАУ

Фото

(Німецькі табори в Києві)

1

Біля відділення табору для військовополонених на стадіоні «Зеніт». Початок жовтня 1941 р. Фото Й. Гелле. МІК

2

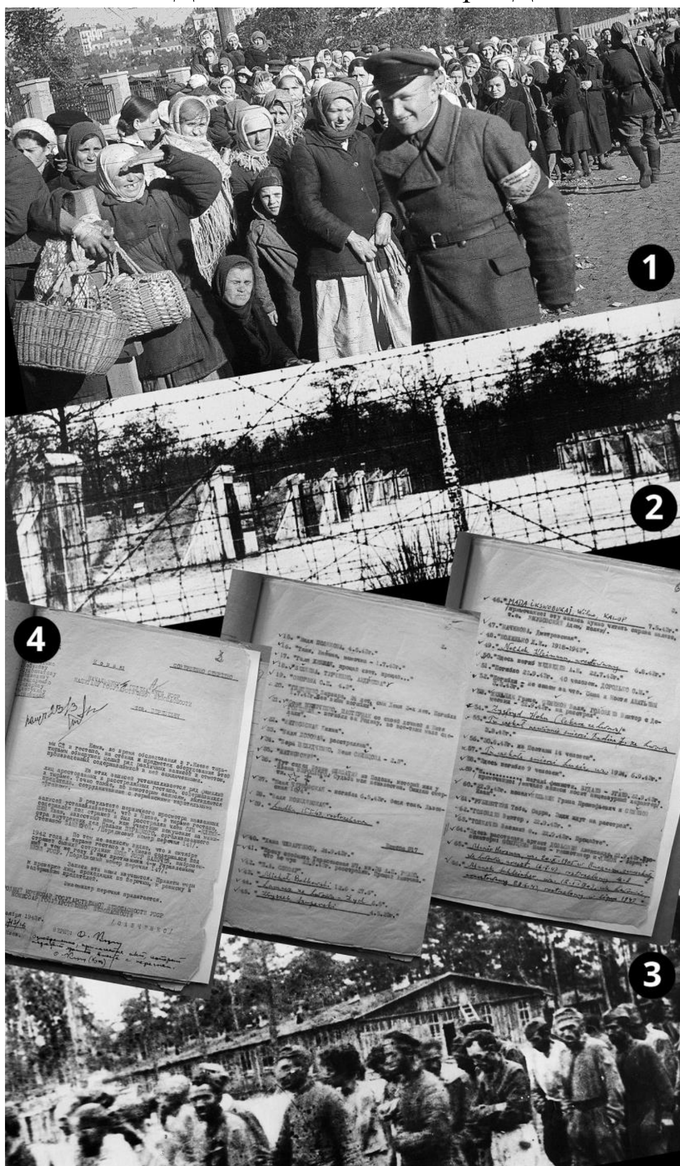
Землянки Сирецького табору. Листопад 1943 р. МІК

3

Радянські військовополонені у Дарницькому таборі. 1942–1943 рр. МІК

4

Супровідний лист і перелік написів, зроблених в'язнями у камерах тюрми поліції безпеки та СД. 30 листопада 1943 р. ГДА СБУ

Фото

(Доля військовополонених)

1

Німецькі військовополонені працюють на Хрещатику. 1 жовтня 1944 р. ЦДКФФАУ

2

Колони німецьких військовополонених поблизу Києва. 1944 р. ЦДКФФАУ

3

Німецьких військовополонених проводять центральними вулицями Києва. 16 серпня 1944 р. Фото Г. Угріновича. ЦДКФФАУ

4

Німецькі військовополонені проходять через Софійську площу. 16 серпня 1944 р. Фото Г. Угріновича. ЦДКФФАУ

Додаток 4

Фото

(Вступ німців до Києва)

1
Кияни зустрічають німецькі війська. 19 вересня 1941 р.
МІК

2
Німецькі танки на Хрещатику. Вересень 1941 р.
МІК

3
Кияни спостерігають за німецькими військами біля Бессарабської площі. 19 вересня 1941р.
МІК

4
Німецький мотоцикліст серед киян. 19 вересня 1941 р.
МІК

Фото

(Київ під нацистською окупацією)

1
Реєстрація молоді на біржі праці. 1941 р.
ЦДКФФАУ

2
Відправка робітників до Німеччини. Центральна площа залізничного вокзалу «Київ-Пасажирський». 1942 р.
ЦДКФФАУ

3
Перевірка документів на залізничному вокзалі. 1942 р.
ЦДКФФАУ

4
Київська біржа праці на вулиці Смирнова-Ласточкіна (нині Вознесенський узвіз), 20. 1942–1943 рр.
ЦДКФФАУ

Фото

(Київ під нацистською окупацією)

1
Німецькі солдати пильнують за посадкою у вагони киян на роботу до Німеччини. 1942 р.

2
Селяни й селянки Київщини ідуть вул. Некрасівською до збірного пункту з відправки до Німеччини на вул. Львівській, 24. 1942 р.
МІК

3
Кияни проводжають робітників на роботу до Німеччини. 1942 р.
МІК

4
Відправка робітників у Німеччину із залізничного вокзалу «Київ-Пасажирський». 1942 р.
МІК

Фото

(Доля євреїв)

1

Євреї ідуть вулицями Києва до Бабиного Яру. 29 вересня 1941 р.

МІК

3

Арешт євреїв під час облави. 1941 р.

ЦДКФФАУ

Фото

(Доля євреїв)

1

Німці допитують місцевих жителів на вулицях Києва. 1941 р.

ЦДКФФАУ

2

Радянські військовополонені розрівнюють землю на ділянці Бабиного Яру, де проводилися розстріли євреїв. Початок жовтня 1941 р.

Фото Й. Гелле. МІК

Додаток 5

Основні групи емоцій (за працею Деніела Гоулмана «Емоційний інтелект»)

Гнів: нестяма, жорстока свавільність, образа, лють, озлоблення, обурення, досада, уїдливість, злість, невдоволення, роздратованість, ворожість і, як приклад крайнього вияву емоції, патологічна ненависть і жорстокість.

Сум: горе, смуток, печаль, похмурість, пригніченість, меланхолія, жаль до себе, самотність, зневіра, відчай і (в патологічній формі) важка депресія.

Страх: тривога, погане передчуття, нервозність, неспокій, боязке заціпеніння, побоювання, настороженість, занепокоєння, хвилювання, боязкість, переляк, жах; а як психопатологія – фобія і паніка.

Радість: щастя, насолода, відчуття полегшення, задоволеність, блаженство, захоплення, приємне здивування, гордість, чуттєве задоволення, збудження, захват, втіха, відрада, ейфорія, каприз, екстаз і (як крайність) манія.

Любов: прийняття, дружелюбність, довіра, доброта, симпатія, відданість, обожнення, пристрасна закоханість, агапе (безумовна любов).

Здивування: шок, потрясіння, трепетний подив.

Огида: презирство, погорда, зневага, відраза, антипатія, неприязнь, неприйняття.

Сором: почуття провини, збентеження, прикрість, докори сумління, приниження, жаль, почуття образи і щире каяття.